

Candidates must complete this page and then give this cover and their final version of the extended essay to their supervisor.

Candidate session number

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Candidate name

School number

--	--	--	--	--	--	--

School Name

Examination session (May or November)

Year

Diploma Programme subject in which this extended essay is registered: SWEDISH A1

(For an extended essay in the area of languages, state the language and whether it is group 1 or group 2.)

Title of the extended essay: VILKEN FUNKTION FYLLER MOTIVET STORMAR I
ETT PAR AV TOVE JANSSONS MUMINBÖCKER?

Candidate's declaration

If this declaration is not signed by the candidate the extended essay will not be assessed.

I confirm that this work is my own work and is the final version. I have acknowledged each use of the words or ideas of another person, whether written, oral or visual.

I am aware that the word limit for all extended essays is 4000 words and that examiners are not required to read beyond this limit.

Candidate's signature:

Date:

Supervisor's report

The supervisor should complete the report below and then give this cover, enclosing the final version of the extended essay, to the Diploma Programme coordinator. The supervisor must sign this report; otherwise the extended essay will not be assessed and may be returned to the school.

Name of supervisor (CAPITAL letters)

Comments

If appropriate, please comment on the candidate's performance, the context in which the candidate undertook the research for the extended essay, any difficulties encountered and how these were overcome. These comments can help the examiner award a level for criterion H. Do not comment on any adverse personal circumstances that may have affected the candidate.

Uppgiften har genomförts med ett genuint engagemang,
präglad av stor självständighet har aktivt deltagit
i diskussioner om olika aspekter på innehållet, och varit
lyhörd för synpunkter på fördjupning av analysen.

Eftersom flera källor används har ansträngt sig
att finna en tydlig, läsbar form för återgivandet
av referenser.

I have read the final version of the extended essay that will be submitted to the examiner.

To the best of my knowledge, the extended essay is the authentic work of the candidate.

I spent hours with the candidate discussing the progress of the extended essay.

Supervisor's signature:

Date:

Assessment form (for examiner use only)

Candidate session number									
--------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Achievement level

First examiner	maximum	Second examiner
-------------------	---------	--------------------

A Research question		2
B Approach		3
C Analysis/interpretation		4
D Argument/evaluation		4
E Conclusion		2
F Abstract		2
G Formal presentation		3
H Holistic judgement		4

General assessment criteria
Refer to the general guidelines.

Subject assessment criteria
Refer to the subject guidelines.
Not all of the following criteria will apply to all subjects; use only the criteria that apply to the subject of the extended essay.

J
K
L
M

Total out of 36

Name of first examiner:
(CAPITAL letters)

Examiner number:

Name of second examiner:
(CAPITAL letters)

Examiner number:

Vilken funktion fyller motivet stormar i ett par av Tove Janssons muminböcker?

Antal ord: 3999

Sammanfattning

Stormar är vanligen återkommande motiv i Tove Janssons barnböcker om fantasivarelserna mumintrollen. Trots detta har mycket lite skrivits om deras specifika funktion. I följande uppsats behandlas frågan ”**vilken funktion fyller motivet stormar i ett par av Tove Janssons muminböcker?**”. Författarens sätt att beskriva och romanfigurernas relation till stormarna har jämförts och analyseras för att utröna deras funktion i verken som helhet. Detta har genomförts med hjälp av de interna källorna Småtrollen och den stora översvämningen, Farlig midsommar, Trollvinter, Muminpappans memoarer och Filifjonkan som trodde på katastrofer., samt författarens egna erfarenheter av stormar, omtalade i självbiografin Bildhuggarens dotter, litteraturvetaren Boel Westins doktorsavhandling om muminvärlden Familjen i dalen, samt författarens artikel Den lömska barnboksförfattaren, i vilken hon granskar sitt skrivandes bakomliggande motiv.

Min slutsats är att de stilistiskt sett dramatiskt och storslaget beskrivna stormarna fyller en funktion som kontrasterande spänningsmoment till det lugna och paradisiska livet i mumindalen. De framstår som en renande kraft som förskaffar figurerna erfarenhet och leder till mognad och personlig utveckling hos romanfigurerna, samt skapar en äventyrsmiljö inom vilken verkens handling kan fortgå.

Antal ord: 176

Innehållsförteckning

Sammanfattning	i
Innehållsförteckning	ii
Inledning	1
Placering i handling och miljö	3
Huvudpersonernas känslomässiga tillstånd innan stormarna	3
Den första upplevelsen	5
Avgörande händelser	9
Den andra upplevelsen	9
Slutsats	13
Litteraturförteckning	14

Inledning

Stormar är ett återkommande motiv i den finlandssvenska författaren Tove Janssons (1914-2001) barnböcker om fantasivarelserna mumintrollen. Ändå är forskningen kring deras specifika betydelse för berättelserna kraftigt begränsad. Denna uppsats kommer att utreda frågan **”vilken funktion fyller motivet stormar i ett par av Tove Janssons muminböcker?”**. Genom att jämföra samt analysera hur författaren behandlar stormar i ett par av hennes verk. Uppsatsen kommer att fokusera på huvudpersonerna relation till stormarna, granska de stilistiska drag som använts, samt relatera detta till författarens självbiografi. Uppsatsen är indelad i huvudpersonernas känslomässiga tillstånd före stormen, deras uppfattning av stormen, eventuella händelser som får dem att förändra denna uppfattning, samt slutsats.

Muminböckerna är barnböcker, *”nästan som befriad[e] från barnläsaren”*¹, med underliggande symbolik och psykologiska processer mer passande för den vuxna läsaren, vilket bör hållas i åtanke. Ett mumintroll är, såsom namnet antyder, ett sällskapligt troll som är aktivt på sommaren och går i ide om vintern. Muminfamiljen består av muminmamman, muminpappan och mumintrollet, samt olika vänner som bor tillsammans med dem. Familjen bor i den paradisiska mumindalen.

Stormar förekommer som sagt flertaliga gånger i muminböckerna. I författarens debutbok om mumintrollen Småtrollen och den stora översvämningen, härefter Småtrollen, söker mumintrollet och muminmamman efter den försvunne muminpappan och ett nytt hem. Deras gamla har förstörts av en okänd katastrof. Efter att mumintrollen i sitt sökande har gett sig ut på havet och utsatts för en storm, förs de in i en hamn där de får upp spåret på muminpappan. Boken slutar med att den splittrade familjen återförenas och flyttar till mumindalen. I inledningen av boken Farlig Midsommar, härefter F.M., överspolas den uttorkade mumindalen av en flodvåg vilken efterföljs av en storm, som tvingar muminfamiljen att evakuera sitt hus för att bosätta sig på en mystisk, förbidrivande teater. Efter många dramatiska händelser återvänder muminfamiljen till mumindalen. I boken Muminpappans memoarer, härefter M.M., berättar muminpappan i memoarform om sin ungdoms farliga och

---

¹ Westin, Boel, 1988: Familjen i dalen. Stockholm, Bonniers, s 100.

äventyrslystna bravader på havet, om otåligheten och vantrivseln i hemmets trygga vrå och hur han ur en storm räddar muminmamman, som stillar dessa ytterligheter på hans själsliga spektrum. I Trollvinter vaknar mumintrollet upp ur sitt vinteride och kan inte somna om. Därför får han vänta på de andra familjemedlemmarnas uppvaknande i den okända, iskalla vintervärlden. Trots att omgivningen i början av berättelsen ter sig annorlunda och ogästvänlig, lär sig mumintrollet att tycka om vintern, och blir det första mumintroll som har varit vaken hela året. Novellen Filifjonkan som trodde på katastrofer, härafter enbart Filifjonkan, handlar om en olycklig och pliktskyldig filifjonka som är konstant orolig att en katastrof ska inträffa. I sitt mörka hus fantiserar hon skälvanande om fasansfulla katastrofer. Trots detta upplever hon lättnad när katastrofen, en tromb som förstör hennes tillhörigheter, väl inträffar. Författarens självbiografi Bildhuggarens dotter skildrar författarens barndomsvistelse på kusten, där fadern lever ut sina äventyrliga begivenheter vid det stormiga havet. Dessa är de böcker jag kommer använda i min jämförande analys.

Liksom författaren och fackmännen valt att inleda ett antal namn och platser med gemener, har jag beslutat att genomgående följa deras exempel. För att stödja samt ifrågasätta mina tankar har litteraturvetaren Boel Westins doktorsavhandling om muminvärlden Familjen i dalen och Janssons artikel rörande sitt skrivande, Den lömska barnboksförfattaren, konsulterats.

Placering i handling och miljö

Författaren har placerat stormarna i olika delar av handlingen. Stormarna i Småtrollen, Filifjonkan, Trollvinter och M.M., den andra, är infogade före historiens upphällning eller vid peripetin, medan stormarna i M.M., den tidigare, Bildhuggarens och Trollvinter inträffar vid handlingens mitt. I F.M. inleder stormen historien. Således tycks stormarna inte fylla någon kronologisk funktion. Gemensamt för stormarna, förutom den i F.M., är dock att de utspelar sig vid havet, författarens barndomsmiljö.

Huvudpersonernas känslomässiga tillstånd innan stormarna

Innan stormens ankomst känner sig huvudfigurerna mestadels illa till mods. I Småtrollen föregås stormen av att muminmamman förgäves frågar efter upplysningar om den försvunne muminpappan. Miljön beskrivs som "dyster och ödslig"². Därefter, då de i brist på ett bestämt mål har gett sig ut till havs, tappar det annars pratglada mumintrollet "lusten att säga något mer", och kryper "ner bredvid sin mamma"³ för att tröstas. Det gagnlösa sökandet har gjort dem modlösa och nedslagna. I F.M. känner muminfamiljen likadant. En vulkan som reaktiverats gör att det blir mycket varmt i mumindalen. Westin skriver att atmosfären är "ödesmättad och tung" vilket påverkar "gemenskapen"⁴. Den tryckande värmen gör så att muminfamiljen "slocknade ner och blev tyst och osällskaplig"⁵, en metafor för hämmandet av deras sällskapslusta. Samtidigt väntar mumintrollet "inte så ivrigt längre utan /.../ lite trött"⁶ på sin bästa vän, som ännu inte har kommit tillbaka från sin årliga vintervandring. Muminmamman tycker det är "förargligt" att det är så "hett", och muminpappan uttrycker "långtansfullt" hur han grämer sig över att berget inte ligger närmare så att "man åtminstone [kunde] få en brevprens av äkta lava"⁷, vilket tyder på att han längtar efter spänning. Muminfamiljen framstår således som håglös och missnöjd.

---

² Jansson, Tove, 1991: Småtrollen och den stora översvämningen. Helsingfors, Bonniers Junior Förlag AB, s 30.

³ Jansson, 1991, a.a., s 31.

⁴ Westin, a.a., s 121.

⁵ Jansson, Tove, 1980: Farlig midsommar. Stockholm, Almqvist & Wiksell Förlag AB, s 16.

⁶ Jansson, 1980, a.a., s 14.

⁷ Jansson, 1980, a.a., s 13.

Liksom den äldre, beskrivs den yngre muminpappan i M.M. som otålig att få uppleva äventyr. Han har *"en förfärlig känsla av att alla de stora äventyren oavbrutet avlöste varandra någonstans där jag inte var med, väldiga, färgrika äventyr som aldrig mer skulle upprepas. Jag hade bråttom, hemskt bråttom!"*⁸. Önskan att få uppleva livets dramatik visar sig även i upplevelseskildringen av hans första storm. Vid tillfället befinner rollfiguren och hans resällskap sig ute till havs. De första stormtecknen gör muminpappan *"stel av spänning"*⁹, samtidigt som han känner sig *"illa till mods"*¹⁰. Hans förväntan kan betraktas som kluven förtjusning och fruktan.

Bokens andra storm utspelar sig då muminpappan motvilligt bosatt sig i kollektiv samvaro på fastlandet: *"Det var tryggt och hemtrevligt, rena familjelivet, och ju mer jag tittade på det dess oroligare blev jag. Det kröp i mina ben"*. Familjelivet, motsatsen till det äventyrliga liv muminpappan trånar efter, gör honom *"orolig"* och missbelåten. Liksom i den tidigare stormen, tillfredsställer livsföringen inte hans äventyrlusta. Utanför kollektivet rasar *"ett förfärligt väder"*¹¹. Muminpappan trotsar stormen och går till havsstranden för att *"en magisk Förkänsla"*, intuition, säger honom att han ska göra det, och för att tillfredsställa sin äventyrlängtan.

I Bildhuggarens saknar författarens pappa skaparinspiration. Liksom i F.M. blir vädret på familjens fyrö *"hetare och hetare"* och *"det blåste aldrig"*. Den enformiga hettan bidrar till att pappan, i likhet med muminpappan i M.M., blir *"mer och mer dyster och till slut talade han inte alls"*. Likgiltigt ligger han istället *"kvar i sängen och stirrade i taket"*. Författaren och hennes mamma känner sig hjälplösa, *"men vad kunde vi göra"*¹², vilket bidrar till en betryckt ton.

Filifjonkan¹³ i Filifjonkan som *"har gripits av panik och inte vet varför"*¹³ däremot längtar inte efter äventyr. Hon är fullkomligt övertygad om att en katastrof kommer/inträffa. Hon

---

⁸ Jansson, Tove, 1968: Muminpappans memoarer. Helsingfors, Gebers, s 66.

⁹ Jansson, 1968a, a.a., s 79.

¹⁰ Jansson, 1968a, a.a., s 79.

¹¹ Jansson, 1968a, s 157.

¹² Jansson, Tove, 1968: Bildhuggarens dotter. Bonniers, s 73.

¹³ Jansson, Tove, 1981: Det osynliga barnet, Filifjonkan som trodde på katastrofer. Stockholm, Almqvist & Wiksell Förlag AB, s 38.

överlägger att lämna huset vid havet och det gamla livet bakom sig, men upplever samtidigt att det är hennes "plikt"¹⁴ att ta hand om sina ägodelar. I ett försök att lugna sina nerver försöker hon göra huset hemtrevligare med olika prydnadsföremål, "allt sådant som gör livet lättare och mindre farligt och stort.

Men alla dessa vackra, älskade ting förlorade sin mening i det dystra huset vid havet. Ingenstans var de hemma. "Filifjonkan sökte tröst hos sina ägodelar", men de genom besjälning levandegjorda prydnadssakerna är "lika hjälplösa" och malplacerade i huset "som hon själv"¹⁵. Sakernas bortkommenhet i huset reflekterar den vilsna oro, eller såsom Westin uttrycker det, ångestsvallande "inre turbulens"¹⁶ som romanfiguren känner.

Till skillnad från de andra böckerna känner sig mumintrollet i Trollvinter lycklig innan stormen. Tidigare (i boken) beskrivs vinterlivet som "annorlunda, så ensamt"¹⁷. Mumintrollet vill ha "solen tillbaka"¹⁸ och hittar på en "oppositionssång"¹⁹ för att uttrycka sitt ogillande av vintern och längtan till sommaren. Men trots att världen först ter sig annorlunda, lär romanfiguren sig att tycka om vintern, då han för första gången upplever snöfall, och grips "av samma hänförelse som han brukade känna om somrarna när han vadade ut i sjön. /.../ Vinter! tänkte han. Man kan ju tycka om den!"²⁰. Jämförelsen av mumintrollets hänförelse med en av de efterlängttade sommarupplevelserna, visar att han accepterar vintern. Han känner sig, till skillnad från de andra huvudpersonerna, tillfreds.

Den första upplevelsen

Huvudfigurernas upplevelse av stormarna varierar. I Småtrollen har den "svarta molnbanken /.../ stigit högre och det började gå vågor på havet. /.../ Då och då kom en våg som var större än de andra och stänkte in över hela stäven. Båten seglade fram med spända segel i en rasande fart. /.../ Åskan mullrade starkare och blixterna rann kors och tvärs över himlen"²¹. Vågorna som sköljer över stäven, båtens fart, och det häftiga åskvädret förmedlar bilden av en

---

¹⁴ Jansson, 1981, a.a., s 55.

¹⁵ Jansson, 1981, a.a., s 41.

¹⁶ Westin, s 136.

¹⁷ Jansson, Tove, 1974: Trollvinter. Stockholm, Almqvist & Wiksell Förlag AB, s 37.

¹⁸ Jansson, 1974, a.a., s 51.

¹⁹ Jansson, 1974, a.a., s 35.

²⁰ Jansson, 1974, s 93.

²¹ Jansson, 1991, s 30-31.

kraftfull, hotfull storm som stegrar spänningen, vilket understryks av ordparen "rasande fart", "spända segel" och "mullrade starkare". Den svartvita bilden av vita vågtoppar, blixtar och mörk himmel, ger ett dramatiskt, intensivt intryck av rörelse, mörker och ljus. Stormen verkar, i jämförelse med de små mumintrollen, vara dem övermäktig.

Likaså framstår stormen i M.M. som hotfull då den rasar över den "skräckslagna" skeppsbesättningen: "Solen var borta. Horisonten var borta. Allting var annorlunda, främmande och fientligt. Vågskummet flög förbi oss i fräsande glimtar och utanför relingarna var det ett enda svart, obegripligt kaos. Plötsligt förstod jag med förkrossande insikt att jag ingenting visste om havet och ingenting om båtar. /.../ jag var alldeles ensam och övergiven..."²². Solen och horisontens frånvaro, symboler för värme, ljus och liv respektive en evigt fast punkt, förstärker bilden av ett ogästvänligt "kaos". Muminpappan känner sig också "ensam". Användandet av upprepning, "var borta", "ingenting visste", allitteration, "främmande", "fientligt", "flög", "fräsande", "förstod", "förkrossande", och synonympar, "annorlunda, främmande", "ensam och övergiven", präglar styckets poetiska ton. Trots att muminpappan upplever en av de "dramatiska höjdpunkterna"²³ som han efterlängtat, är han rädd, eftersom situationen är obekant. Han vet "ingenting" om havet eller båtar, allting är "främmande" för honom.

Även den senare stormens beskrivning har en hotfull, hyperbolisk ton: "den våta sanden lyste som metall. Vågorna dundrade in mot kusten som en rad vita drakar, reste sig rakt upp med utspärrade klor och brakade ner över stranden, drog rasslande ut i mörkret och kom tillbaka igen". Liknelserna med "metall" och kloförsedda vågor frammanar associationer till hårdhet. De onomatopoetiska orden, "dundrade", "brakade" och "rasslande" gör stormens natur påtagligare. Liksom tidigare är romanfiguren rädd och blundar, "för att inte få syn på allt onämnbart hemskt som kan vara ute och gå en stormig höstnatt"²⁴. Dock är det inte längre själva ovädret han räds, utan allt "hemskt", varelser, som kan finnas i det. Att han ändå trotsar sin rädsla, går ut i stormen, tyder på ökat mod och personlig utveckling.

Också i Trollvinter upplever romanfiguren först stormen som negativ: "Plötsligt var det som

---

²² Jansson, 1968a, s 81-82.

²³ Jansson, 1968a, s 80.

²⁴ Jansson, 1968a, s 158.

om en stor dörr hade blåst upp, mörkret öppnade sitt gap och allting blev fullt av flygande våt snö. /.../ [Mumintrollet] blev förfärligt rädd.

Han kröp och kröp och snön murade igen ögonen på honom och lade sig på nosen i en stor driva. /.../ Först lura honom med en vacker gardin av sakta fallande snöflingor, och sen kasta all den vackra snön i ansiktet på honom i en storm. Just då, när han trodde att han började tycka om vintern”²⁵. Personifikationen av vintern som uppsåtligt kastar snö och mörkret som öppnar sitt ”gap” ger stormen ett hotfullt, levande intryck, som ett rovdjur, störtandes emot sitt byte, mumintrollet, för att sluka det. Den inledande liknelsen, ”en stor dörr” som blåst upp, kontrasterar det skira, singlande snöfallet som liknas med ”en vacker gardin”, samt understryker stormens styrka. Mumintrollet blir ”förfärligt rädd” i den plötsligt okontrollerbara situationen och känner sig besviken, ”arg”²⁶ och lurad, eftersom vintern tycks motarbeta honom.

Däremot uppfattar muminfamiljen i F.M. ovädret som någonting genomgående positivt. Den ”torra brännande luften”²⁷ i mumindalen överspolas av en flodvåg som efterföljs av en storm:

Tycker du inte att det är lite, lite farligt, viskade mumintrollet och stack tassens i pappans. Åjo, svarade pappan, lite farligt är det nog.

Mumintrollet nickade förtjust. /.../ flodvågen fräste fram genom mumindalen och dränkte allting i fullkomligt mörker. Huset gungade lite men tappade inte balansen, för det var ett mycket bra hus. Småningom började möblerna flyta omkring i salongen. Så gick familjen upp i övre våningen och satte sig att vänta på att ovädret skulle gå över.

Sånt här väder har det inte varit sen jag var ung, sa muminpappan uppiggad och tände ett ljus.

Natten var full av oro, det brakade och gnisslade utanför väggarna och tunga vågor dunkade mot fönsterluckorna.

Mumintrollets mamma satte sig frånvarande i gungstolen och började gunga fram och tillbaka.²⁸

---

²⁵ Jansson, 1974, s 95-96.

²⁶ Jansson, 1974, s 96.

²⁷ Jansson, 1980, s 16.

²⁸ Jansson, 1980, s 18-19.

Trots nattens "oro" står muminhuset stadigt och familjen sitter i stillsamhet och väntar. Muminpappan känner sig "uppiggad", muminmamman gungar i gungstolen och mumintrollet är "förtjust" över att det är "lite farligt". Vattnet som brusar kring väggarna gör dem inte oroliga, utan "sömniga"²⁹. Atmosfären är rofylld. Mumindalen dränks i "fullkomligt mörker", men författaren låter muminpappan tända ett ljus, och det okända betvingas. Kontrasten mellan det rasande ovädret utanför, familjens stillsamhet, och i mumintrollet och muminpappans fall förväntan och iver, förmedlar en trygghetskänsla; i muminvärlden är inte ens den vildaste storm någonting att oroa sig för. Westin beskriver flodvågen som "en förlösande rening /.../ att det händer något fungerar som en vitalisering för familjen"³⁰. Stormen aktiverar muminfamiljen. Muminpappan mäter ideligen vattenhöjden³¹ och morgonen efter stormen sågar de hål i det vattenfyllda kökets tak och dyker efter frukost, vilket beskrivs som "tillfredsställande" och "uppfriskande"³². Muminfamiljen "hade aldrig haft en så spännande frukost"³³.

Det äventyrliga som avbryter vardagens makliga lunk gör att familjens "slocknade" låga åter tänds. Westin anser att "det katastrofala, det främmande" ovädret, i och med kontrasten den utgör, fungerar "som en förstärkare" för den lyckliga tillvaron, och "kan skapa en vitaliserande oordning i det befintliga" vardagslivet. Vidare kan "Katastroflandskapens omformade värld /.../ ge oväntade möjligheter"³⁴. Flodvågens storm är ingen förödande katastrof, utan början till ett upplivande äventyr som befriar familjen från missnöjet i den kvalmiga dalen. Stormen är nödvändig för att genomföra en förändring, ett budskap förmedlat genom den återupplivade stämningen som infinner sig då familjen tar skydd i stormens öga, muminhuset. Senare återvänder familjen till dalen, och allt är "som förr"³⁵.

Likaså upplivas pappan i Bildhuggarens, då det "började blåsa /.../ Dörren flög upp och började slå och vi sprang ut på trappan... /.../ och pappa blev glad och skrek fan ett sånt väder och drog byxorna på sig och var ute i ett nafs. /.../ Det var underbart!"³⁶. Styckets

---

²⁹ Jansson, 1980, s 21.

³⁰ Westin. s 121.

³¹ Jansson, 1980, s 21.

³² Jansson. 1980. s 24.

³³ Jansson, 1980, s 26.

³⁴ Westin. s 135-136.

³⁵ Jansson, 1980, s 139, 141.

³⁶ Jansson, 1968b, a.a., s 74.

polysyndes gör att atmosfären känns uppeggad. Pappan aktiveras, i likhet med muminpappan i F.M., och huvudpersonen medger öppet sitt gillande av hans reaktion och stormen. I likhet med muminfamiljen i F.M., upplever även filifjonkan i Filifjonkan tvetydigt nog stormen, den befarade katastrofen, som en befrielse: ”Äntligen. Nu behöver jag inte vänta längre”, detta trots att hon är rädd och blek om nosen³⁷. Den paradoxala lättningen kan förklaras med insikten att hennes ångestfyllda väntan äntligen är över.

Avgörande händelser

Under flera utav stormarnas gång sker en avgörande händelse. I M.M. försöker muminpappan att ”förminska” sin rädsla inför stormen genom att blunda ”och låtsas att jag är ingen alls och att ingen kommer ihåg att jag finns så kanske det här går över”³⁸. Det naiva uttalandet understryker muminpappans oerfarenhet av stormar och äventyr. Så plötsligt, som det ska ske i sagor, lyfter ett moln upp skeppet och för det bort från stormen. Den andra stormens avgörande händelse är räddandet av muminmamman. I motsats till den första, blundar muminpappan inte längre för faran, utan rusar till undsättning. Även i Småtrollen räddas mumintrollen av ett sagoaktigt stilgrepp. Ett så kallat sjötroll stiger ombord på båten och tar över rodet. I Trollvinter vänder mumintrollet ”ryggen åt snöstormen och lät bli att slåss”³⁹, ger efter för dess kraft, på samma sätt som muminpappan kryper ihop för att undgå sin första storm. Författarens intertextuella återanvändande av motivet belyser generationernas arv; sådan far, sådan son. I Farlig midsommar evakueras muminhuset, till följd av det stigande vattnet. Muminfamiljen bosätter sig på en teater, på vilken den resterande handlingen utspelar sig. Stormen fyller således en ovärderlig funktion som avstamp för berättelsens fortsatta handling.

Den andra upplevelsen

I somliga verk revideras romanfigurernas tankar om stormen efter den avgörande händelsen. Då muminpappan i M.M. är i säkerhet kastar han ”en djärv blick på havet över den trasiga relingen och tänkte, nu vet jag en del om dig i alla fall! Och om båtar! /.../ Nästa gång ska

---

³⁷ Jansson, 1981, a.a., s 51-52.

³⁸ Jansson, 1968a, s 82.

³⁹ Jansson, 1974, s 96.

*jag inte blunda och göra mig liten! /.../ solen gick upp över världen /.../ Stormar, ack!
Meningen med dem är antagligen att man ska få en ny soluppgång efteråt". Solens
symboliskt laddade närvaro markerar att faran är över; muminpappan är inte längre rädd, utan
"djärv". Han säger sig veta "en del" numera; han har förskaffat sig kunskap och erfarenhet,
vilket i framtiden gör att han inte kommer ^{att} blunda och göra mig liten". Erfarenheten har
således gett honom ökat mod, hans äventyrlusta har tillfredsställts och han känner sig
"nöjd"⁴⁰.*

Mumintrollet i Trollvinter upplever något liknande då han ställer sig i medvind: "Först då
märkte mumintrollet att vinden var varm. /.../ Jag är ingenting annat än /.../ en del av
snöstormen, tänkte mumintrollet /.../ Det är nästan som i somras. Man slåss mot vågorna, och
så vänder man och låter sig åka inåt i bränningen, seglar iväg som en kork med en massa små
regnbågar i vågskummet och landar skrattande och lite lagom skrämmd i sandstranden. /.../
Skräms bäst du vill, tänkte han förtjust. Nu har jag kommit underfund med dig. Du är inte
värre än allt annat bara man kommer underfund med dig.

*Och vintern dansade vidare med honom över hela den långa stranden"⁴¹. Vinden som först
beskrivs som mörk, jämförs med att leka i havet, en bild av ljus, värme, och "små
regnbågar", en typisk sommarupplevelse. Personifikationen av den dansande vinden
understryker hur mumintrollet inte längre måste kämpa emot stormen. Mumintrollet upplever
att han, liksom muminpappan, kommer "underfund med" och förstår den. Den nya
erfarenheten gör att han då våren anländer, inte längre ser den som den som "befriade honom
ur en främmande och fientlig värld, utan [som] den naturliga fortsättningen på en upplevelse
som han övervunnit och gjort till sin egen"⁴², vilket visar att han efter stormen tar vintern till
sig och försonar sig med den. Som Westin påpekar, gestaltar mumintrollets "kamp med
vintern /.../ tydligt en psykologisk process"⁴³, under vilken han, såsom sin far före honom,
genomgår en positiv utveckling och mognad till följd av den nya erfarenheten.*

Det utbroderade språket med vilket den andra stormen i M.M. beskrivs, förstärker intrycket att
situationen är av största vikt för muminpappan. Stormen föser in muminmamman i

---

⁴⁰ Jansson, 1968a, s 84-85.

⁴¹ Jansson, 1974, s 95-97.

⁴² Jansson, 1974, s 112.

⁴³ Westin, s 122.

muminpappans liv, vilket får hans "dårskaper" att "av hennes milda och förståelsefulla ögon" förvandlas "till insikt och förnuft, medan de samtidigt förlorade den vilda frihetens charm"⁴⁴. Med vetskap om mumintrollets framtida födsel kan det utrönas att han även blir mer tillfreds med det familjeliv som förut gjort honom illa till mods, även om han såsom i Småtrollen stundtals, utan varning, ger sig av på långvandring utan familjen. Muminmammans inträde i hans liv innebär alltså en förändring, men en positiv sådan.

Även filifjonkan i Filifjonkans slutar vara rädd för stormen, som hon upptäcker dånar tryggt, "lugnt och stadigt". Medan faran "fanns inne i huset, inte utanför", kan rollfiguren känna sig "alldeles trygg" då hon befinner sig utanför det⁴⁵. Stormen, en tromb. "liknade inte alls" Filifjonkans fantasikatastrof, "en svart, glänsande jättepelare. Den här var äkta. Den var ljus. Den var virvlande vita moln som vreds nedåt i en väldig spiral, den blev kritvit där vattnet reste sig ur havet för att möta den. /.../ Den var alldeles tyst och kom långsamt in mot kusten, sakta vajande, nu blev den rosenröd i soluppgången. /.../ O min vackra, härliga katastrof...". Till skillnad från vad rollfiguren befarar, är tromben inte "svart" utav ondo, utan "ljus", "kritvit" och vacker. Tyst och lugnt drar den "långsamt" in över land, samtidigt som solen symboliskt lyser upp en ny dag. Filifjonkans hus lyfts "majestätiskt" bort av tromben, varpå allt blir "renstädat och bortsopat". Westin betonar att författaren i denna bok, liksom i Trollvinter, låter stormen fungera "mer uttalat terapeutiskt än tidigare, här renodlas en psykologisk dimension"⁴⁶. I och med bortförandet av romanfigurens egendomar känner hon sig "alldeles fri"⁴⁷ från sin tidigare oro, vilket understryker kopplingen mellan dem och hennes själsliga tillstånd. Stormen framstår därför som en befriande kraft, eller som Westin skriver, "ett hjälptecken"⁴⁸, som ger romanfiguren själslig trygghet.

I Småtrollen går färden efter sjötrollets övertagande av rodret "lättare". Båten tar "länga skutt över vågtopparna". En medpassagerare på båten, som dessförinnan varit sjösjuk, börjar "se gladare ut" och mumintrollet skriker "av förtjusning"⁴⁹. Stormen är inte längre en obehaglig upplevelse för mumintrollet, utan en rolig sådan. Sjötrollet för sedan "båten in i en

⁴⁴ Jansson, 1968a, s 160.

⁴⁵ Jansson, 1981, s 51-54.

⁴⁶ Westin, s 136.

⁴⁷ Jansson, 1981, s 58.

⁴⁸ Westin, s 136.

⁴⁹ Jansson, 1991, s 32.

svart klyfta där stormen tjöt mellan de jättehöga bergväggarna. Sjön skummade vit mot klipporna och det såg ut som om båten störtat sig rakt emot dem. Men den flög lätt som en fågel in i en stor hamn där det genomskinliga vattnet var lugnt och grönt som i en lagun"⁵⁰. Författaren ställer två motsägande element, den tjutande, vilda, mörka, stormen, och den lugna, ljusa, trygga oas som hamnen utgör, emot varandra. Därmed frammanas en lättnad hos läsaren då mumintrollen förs i säkerhet. I hamnen informeras de senare om muminpappans vistelseort, vilket leder till att familjen kan återförenas. Som Westin påpekar kan "Katastroferna", stormar inräknat, ofta ha en renande "katharsiseffekt". Katastrofen, såsom filifjonkans tromb, kan "verka befriande, den förstärker känslan av livets triumf", liksom då mumintrollen klarat sig ur stormen i Småtrollen. Westin understryker dock att funktionen "självfallet" inte är "densamma i olika böcker"⁵¹.

I en dagboksanteckning skriver den 15-åriga Jansson att "äventyr /.../ har jag längtat efter sen jag var en liten kläpp"⁵². Westin föreslår att författarens livslånga dragning till katastrofer, känslan av "trygghet i det kaotiska"⁵³, är förknippad med hennes barndom, vilket avspeglas i hennes skrivande. I enlighet med detta, talar Jansson i artikeln om sitt författarskap, Den lömska barnboksförfattaren, om att skriva "för sin egen barnslighet", en "form av eskapism"⁵⁴ för att fly tillbaka in i barndomens betryggande värld, där "hotet utan namn /.../ hängde som en praktfull fond bakom tryggheten och gav den mening och kontrastverkan", en spänningsskapande konflikt mellan "vänlighet och grymhet, trygghet och fara i tillfredsställande rent vitt och kolsvart"⁵⁵, utan vuxenlivets gråzoner. Hennes skrivande kan alltså tolkas ha ett självterapeutiskt syfte, i den betydelsen att författaren återupplever sin barndoms "katastrofkänsla", "destruktionsglädjen" som är "avgjort lustbetonad"⁵⁶.

---

⁵⁰ Jansson, 1991, s 34.

⁵¹ Westin, s 135-136.

⁵² Westin, s 151.

⁵³ Westin, s 136.

⁵⁴ Jansson, Tove, 1961: Den lömska barnboksförfattaren. Horisont, nummer 2, s 9.

⁵⁵ Jansson, 1961, a.a., s 10.

⁵⁶ Jansson, 1961, a.a., s 9.

Slutsats

Det finns ett flertal likheter och skillnader i framställningen av och funktionen för stormarna i de behandlade verken. Stilistiskt sett är stormarna dramatiska, storslaget beskrivna, i enlighet med författarens känsloladdade relation till dem. Det vore onekligen intressant att ytterligare undersöka relationen mellan författaren och stormar, förknippad med hennes far och den omtalade katastrof- och destruktionsglädjen, ur ett psykologiskt perspektiv. Som motvikt till uppsatsen, vore det även givande att utvärdera huruvida de lugna situationerna leder till en negativ förändring, eller om även de har en positiv utgång.

Stormarnas kronologiska placering är olika, men samtliga tilldrar sig vid *havet*, författarens barndomsmiljö. Vidare genomgår flertalet rollfigurer, innan stormarna inträffar, en kris av olika natur, ofrivilligt försatta i en deprimerande miljö eller situation, och känner sig, i korthet, illa till mods. Stormarna uppfattas vid första anblicken som antingen farliga eller förtjusande. Medan filifjonkan i Filifjonkan som trodde på katastrofer har en ambivalent inställning till stormen, upplevs stormarna i Småtrollen och den stora översvämningen, Muminpappans memoarer och Trollvinter som hotfull. I motsats är stormarna i Farlig midsommar och Bildhuggarens dotter välkomnade som en återupplivande stimulans i vardagen. Sedan sker ofta någon form av händelse, varmed samtliga huvudpersoner finner stormen vara en positiv förändring. Stormarna skapar därtill utrymme för äventyr, och låter handlingens fortgå, såsom i Farlig midsommar, Småtrollen och den stora översvämningen och Muminpappans memoarer. I Filifjonkan som trodde på katastrofer, Trollvinter och Muminpappans memoarer möjliggör stormen också en psykologisk vidareutveckling, genom huvudpersonernas utsatthet vilken leder till trygghet i den nya erfarenheten som upplyser det okända. Faran skapar således en motbild som förtydligar välbefinnandet i tryggheten och de överlevandes triumf över stormen. **Sammanfattningsvis fyller stormarna en funktion** som kontrasterande spänningsmoment till det lugna och paradisiska, framstår som en renande kraft som förskaffar figurerna erfarenhet och utvecklar dem, samt skapar en äventyrmiljö inom vilken handlingen kan fortgå.

Antal ord: 3999

Litteraturförteckning

Böcker

Jansson, Tove, 1991: Småtrollen och den stora översvämningen. Bonniers Junior Förlag AB, Helsingfors.

Jansson, Tove, 1980: Farlig midsommar. Almqvist & Wiksell Förlag AB, Stockholm.

Jansson, Tove, 1968: Muminpappans memoarer. Gebers, Helsingfors.

Jansson, Tove, 1968: Bildhuggarens dotter. Bonniers.

Jansson, Tove, 1981: Det osynliga barnet, Filifjonkan som trodde på katastrofer. Almqvist & Wiksell Förlag AB, Stockholm.

Jansson, Tove, 1974: Trollvinter. Almqvist & Wiksell Förlag AB, Stockholm.

Westin, Boel, 1988: Familjen i dalen. Bonniers, Stockholm.

Artiklar

Jansson, Tove, 1961: Den lömska barnboksförfattaren. Horisont, nummer 2.